

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه روانشناسی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی بالینی

عنوان

اثر خلق و نوروتیسیسم-تکانگری بر سوگیری حافظه اپیزودیک

استاد راهنما

دکتر مجید محمود علیلو

استاد مشاور

دکتر عباس بخشی پور رودسری

پژوهشگر

زینب عظیمی

شهریور ۹۰

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم

تقدیر و تشکر

بر خود لازم می‌دانم از کلیه اساتید محترم به ویژه استاد راهنمای عزیز و گرانقدرم، جناب آقای دکتر مجید محمود علیلو که در طول دوره آموزش و تحقیق، مرا از دانش، تجربه و راهنماییهای ارزنده خویش بهره‌مند ساخته‌اند و همچنین از مشاور ارجمندم، جناب آقای دکتر عباس بخشی پور رودسری که در مراحل انتخاب موضوع و اجرای پروژه مرا یاری نمودند و جناب آقای دکتر حمید پورشریفی که امر اصلاح و داوری پایان‌نامه را عهده‌دار شدند صمیمانه قدردانی و تشکر نمایم. همچنین از جناب آقای دکتر تورج هاشمی برای راهنمایی‌های ارزشمندشان در این پایان‌نامه سپاسگزاری می‌کنم.

از همکاری مسئولین محترم سازمان آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی نیز در این پایان‌نامه کمال تقدیر و تشکر را دارم.

زینب عظیمی

شهریور ۱۳۹۰

نام خانوادگی دانشجو : عظیمی	نام : زینب
عنوان پایان نامه : اثر خلق و نوروتیسیسم-تکانشگری بر سوگیری حافظه اپیزودیک	
استاد راهنما : دکتر مجید محمود علیلو	
استاد مشاور : دکتر عباس بخشی پور رودسری	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته : روانشناسی
گرایش: بالینی	دانشگاه : تبریز
تاریخ فارغ التحصیلی : شهریور ماه ۱۳۹۰	تعداد صفحه: ۱۰۲
واژه‌های کلیدی :	
حافظه، خلق، نوروتیسیسم، تکانشگری، حافظه اپیزودیک، سوگیری حافظه	
<p>چکیده</p> <p>هدف: پژوهش حاضر با هدف تعیین اثر خلق و نوروتیسیسم-تکانشگری بر سوگیری حافظه اپیزودیک صورت گرفت.</p> <p>روش: جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان تبریز در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ تشکیل می‌دادند. با استفاده از روش نمونه گیری خوشه‌ای تصادفی ۲ دبیرستان در شهر تبریز انتخاب شده و پرسشنامه‌های شخصیت آیزنک-فرم کوتاه تجدید نظر شده و تکانشگری بارت روی ۸۰۰ نفر اجرا گردید. سپس نمراتی که دو انحراف استاندارد بالا و پایین‌تر از میانگین بودند، از بین آن‌ها انتخاب شدند. از بین این افراد ۱۰۰ نفر (۱۰ گروه ۱۰ نفره) انتخاب شدند. در مرحله بعد القای خلق مثبت و منفی با توجه به گروهی که آزمودنی به آن متعلق بود صورت گرفت و سپس آزمون‌های حافظه (یادآوری واژه‌های دارای بار هیجانی/ یادآوری خاطرات شخصی گذشته دارای بار هیجانی) روی شرکت‌کنندگان اجرا شد. سن شرکت‌کنندگان بین ۱۵ تا ۱۸ سال بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS17 و با روش تحلیل واریانس چندمتغیره صورت گرفت.</p> <p>یافته‌ها: نتایج تحلیل واریانس چند متغیره نشان می‌دهد که تأثیر خلق در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی معنی‌دار است (در همه موارد $P < 0/001$) و خلق مثبت موجب افزایش یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و خلق منفی موجب افزایش یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی منفی شده است. اثر نوروتیسیسم نیز به جز در مورد واژه‌های دارای بار هیجانی منفی، در سایر موارد معنی‌دار است ($P < 0/001$)، بطوری‌که نوروتیسیسم بالا موجب یادآوری بیشتر خاطرات دارای بار هیجانی منفی، و نوروتیسیسم پایین موجب یادآوری بیشتر واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت شده است. اثر تکانشگری تنها در مورد واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی منفی معنی‌دار است ($P < 0/005$)، بطوری‌که تکانشگری بالا موجب یادآوری کمتر واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی منفی شده است. اثر تعاملی متغیرها نیز معنی‌دار بود (در همه موارد $P < 0/001$). نتایج نشان داد که افراد دارای نوروتیسیسم بالا و تکانشگری پایین در حالت خلقی منفی، واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی منفی بیشتری را به یاد می‌آورند و افراد دارای نوروتیسیسم پایین و تکانشگری بالا در حالت خلقی مثبت، واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت بیشتری را به یاد می‌آورند.</p> <p>نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که ابعاد خلق و نوروتیسیسم-تکانشگری در سوگیری حافظه اپیزودیک نقش دارند.</p>	

فهرست مطالب

عناوین ..... صفحه

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه	۱
۱-۲. بیان مسأله	۲
۱-۳. اهمیت و ضرورت پژوهش	۶
۱-۴. اهداف پژوهش	۹
۱-۴-۱. هدف کلی پژوهش	۹
۱-۴-۲. اهداف ویژه پژوهش	۹
۱-۵. فرضیه‌های پژوهش	۹
۱-۶. متغیرهای پژوهش	۱۰
۱-۶-۱. متغیر مستقل	۱۰
۱-۶-۲. متغیر وابسته	۱۰
۱-۷. تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها	۱۰
۱-۷-۱. تعاریف نظری	۱۰
۱-۷-۲. تعاریف عملیاتی	۱۲

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

۲-۱. مقدمه	۱۳
۲-۲. چهارچوب نظری و پژوهش‌های مرتبط	۱۳
۲-۲-۱. حافظه همخوان با خلق	۱۶
۲-۲-۲. مکانیزم‌های زیربنای حافظه همخوان با خلق	۱۹
۲-۲-۲-۱. نظریه شبکه عاطفی	۱۹
۲-۲-۲-۲. خود - طرحواره‌های هیجانی	۲۱
۲-۲-۲-۳. دسترس پذیری سازه و حلقه شناختی	۲۲

۲۴	..... مدل القای عاطفه . ۲-۲-۲-۴
۲۶	..... مکانیزم‌های عصبی زیربنای حافظه همخوان با خلق . ۲-۲-۳
۲۹	..... آیا حافظه همخوان با خلق واقعاً وجود دارد؟ . ۲-۲-۴
۳۰	..... حافظه همخوان با صفات . ۲-۲-۵
۳۱	..... رویکردهای مختلف در باب پردازش اطلاعات هیجانی با توجه به خلق و صفات . ۲-۲-۶
۳۴	..... صفات مرتبط با هیجان . ۲-۲-۷
۳۶	..... یکپارچگی نظریه‌ها . ۲-۳
۳۷	..... شواهد بدست آمده از دیدگاه سنتی . ۲-۴
۳۷	..... اثرات حالات خلقی موقت روی پردازش هیجانی . ۲-۴-۱
۳۹	..... اثرات صفات شخصیتی ثابت روی پردازش هیجانی . ۲-۴-۲
۴۴	..... تبیین‌هایی برای ناهمخوانی‌های بوجود آمده در ادبیات رویکرد سنتی . ۲-۵
۴۴	..... مسائل روش شناختی . ۲-۵-۱
۴۴	..... القای خلق به شیوه‌های متفاوت . ۲-۵-۲
۴۵	..... بررسی تأثیر خلق و صفت روی پردازش هیجانی به طور جداگانه . ۲-۵-۳
۴۵	..... رویکرد اعتدال‌گرا . ۲-۶
۴۸	..... دیدگاه سوم: رویکرد واسطه‌ای . ۲-۷
۴۸	..... پژوهش‌های هماهنگ با دیدگاه واسطه‌ای . ۲-۸
۴۹	..... خلاصه فصل . ۲-۹

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

۵۱	..... مقدمه . ۳-۱
۵۱	..... نوع پژوهش . ۳-۲
۵۱	..... جامعه آماری . ۳-۳
۵۱	..... نمونه و روش نمونه‌گیری . ۳-۴
۵۲	..... ابزار پژوهش . ۳-۵
۵۲	..... پرسش‌نامه تجدید نظر شده شخصیتی آیزنک- فرم کوتاه EPQ-RS . ۳-۵-۱

- ۳-۵-۲. پرسش نامه تکانشگری بارت ۵۳
- ۳-۵-۳. آزمون‌های حافظه و مواد آزمون ۵۵
- ۳-۵-۳-۱. تکلیف یادآوری واژه‌های دارای بار هیجانی مثبت و منفی و خنثی ۵۵
- ۳-۵-۳-۲. تکلیف یادآوری خاطرات ۵۶
- ۳-۵-۴. آزمون موفقیت - شکست ۵۶
- ۳-۵-۵. مقیاس عاطفه مثبت و منفی (PANAS) ۵۷
- ۳-۶. روش پژوهش ۵۷
- ۳-۷. روش تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها با توجه به فرضیه‌های پژوهش ۵۹

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

- ۴-۱. مقدمه ۶۰
- ۴-۲. داده‌های توصیفی ۶۰
- ۴-۳. یافته‌های استنباطی ۶۳

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

- ۵-۱. مقدمه ۸۱
- ۵-۲. بحث و نتیجه‌گیری ۸۱
- فرضیه ۱: افراد گروه خلق مثبت، واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت بیشتر، افراد گروه خلق منفی، واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی منفی بیشتری را در مقایسه با یکدیگر به یاد می‌آورند ۸۱
- فرضیه ۲: افراد با نورو تیسیسم بالا، در مقایسه با افراد دارای نورو تیسیسم پایین، واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی منفی بیشتر، و مثبت کمتری را به یاد می‌آورند ۸۲
- فرضیه ۳: افراد با تکانشگری بالا، در مقایسه با افراد دارای تکانشگری پایین، واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت بیشتر، و منفی کمتری را به یاد می‌آورند ۸۴
- فرضیه ۴: ابعاد خلق، نورو تیسیسم و تکانشگری در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی نقش دارند ۸۵
- ۵-۳. یافته‌های جانبی ۸۹
- ۵-۴. محدودیت‌های پژوهش ۹۰

۵-۵. پیشنهادهای پژوهش ۹۱

۵-۶. ملاحظات اخلاقی ۹۱

منابع

منابع فارسی ۹۲

منابع لاتین ۹۲

پیوست‌ها

I..... ۱. فرم مشخصات فردی

II..... ۲. پرسش‌نامه شخصیت آیزنک- فرم کوتاه تجدید نظر شده

V ..... ۳. پرسش‌نامه تکانشگری بارت

VII..... ۴. مقیاس عاطفه مثبت و منفی

VIII..... ۵. فهرست هجاها برای فیدبک موفقیت-شکست

IX ..... ۶. فهرست واژه‌های دارای بار هیجانی مثبت، منفی و خنثی

X ..... ۷. رضایت‌نامه

فهرست جداول

- جدول ۱-۴. میانگین و انحراف استاندارد نوروتیسیسم و تکانشگری در گروه‌ها ۶۰
- جدول ۲-۴. میانگین و انحراف استاندارد میزان یادآوری واژه‌های دارای بار هیجانی مثبت، منفی و خنثی در ابعاد خلق، نوروتیسیسم و تکانشگری در گروه‌ها ۶۱
- جدول ۳-۴. میانگین و انحراف استاندارد میزان یادآوری خاطرات دارای بار هیجانی مثبت، منفی و خنثی در ابعاد خلق، نوروتیسیسم و تکانشگری در گروه‌ها ۶۲
- جدول ۴-۴. آماره معنی‌داری مانوآ جهت تعیین اثر القای خلق در عاطفه مثبت و منفی ۶۳
- جدول ۵-۴. خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس بین گروهی در مورد اثر القای خلق در عاطفه مثبت و منفی ۶۴
- جدول ۶-۴. آماره معنی‌داری مانوآ جهت تعیین اثر خلق در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۶۵
- جدول ۷-۴. خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس بین گروهی در مورد اثر خلق در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۶۶
- جدول ۸-۴. آماره معنی‌داری مانوآ جهت تعیین اثر نوروتیسیسم در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۶۸
- جدول ۹-۴. خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس بین گروهی در مورد اثر نوروتیسیسم در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۶۹
- جدول ۱۰-۴. آماره معنی‌داری مانوآ جهت تعیین اثر متغیر تکانشگری در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۷۰
- جدول ۱۱-۴. خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس بین گروهی در مورد اثر تکانشگری در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۷۱
- جدول ۱۲-۴. آماره معنی‌داری مانوآ جهت تعیین اثر تعاملی متغیرها در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۷۳
- جدول ۱۳-۴. خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس بین گروهی در مورد اثر تعاملی متغیرها در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۷۴

- جدول ۱۴-۴. نتایج آزمون تعقیبی LSD درباره اثر تعاملی متغیرهای خلق، نوروتیسیسم و تکانشگری در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی ۷۵
- جدول ۱۵-۴. نتایج آزمون تعقیبی LSD درباره اثر تعاملی متغیرهای خلق و نوروتیسیسم در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۷۶
- جدول ۱۶-۴. نتایج آزمون تعقیبی LSD درباره اثر تعاملی متغیرهای خلق و تکانشگری در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۷۸
- جدول ۱۷-۴. نتایج آزمون تعقیبی LSD درباره اثر تعاملی متغیرهای نوروتیسیسم و تکانشگری در یادآوری واژه‌ها و خاطرات دارای بار هیجانی مثبت و منفی ۸۰

فهرست اشکال

- شکل ۲-۱ : رویکرد سنتی ۳۲
- شکل ۲-۲ : رویکرد اعتدال‌گرا ۳۳
- شکل ۲-۳ : رویکرد واسطه‌ای ۳۴

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه

موضوع حافظه از مهم‌ترین زمینه‌های تحقیق در علوم رفتاری به شمار می‌آید. عوامل بسیاری می‌توانند روی آنچه که به یاد می‌آوریم یا به فراموشی می‌سپاریم، تأثیر بگذارند. در همه نظریه‌های شناختی اعتقاد بر این است که سوگیری در فرایند پردازش اطلاعات، نقش مهمی را در تداوم و ایجاد اختلالات بازی می‌کند (کلارک^۱ و مک منیوس^۲، ۲۰۰۲). سوگیری در این جا برای توصیف هر گونه رجحان نظام‌دار در پردازش اطلاعات دارای بار هیجانی به کار می‌رود. صفات شخصیتی و خلق دو عامل مهم و تأثیرگذار بر رفتار انسان می‌باشند. فهم ارتباط میان شخصیت و خلق به بسط و فهم بهتر ارتباط این دو ساختار در حوزه‌هایی همچون پیش‌بینی رفتار و همچنین به فهم میزان پایایی شخصیت و خلق کمک خواهد کرد. شناخت این دو عامل، کمک شایانی به تفسیر و تحلیل رفتار و در نهایت به بهبود سلامت و نجات فرد از بیماری خواهد کرد. ارزیابی شخصیت و خلق به منظور تشخیص برخی اختلالات روانی، طبقه‌بندی افراد در مشاغل و استفاده در پژوهش‌های علمی در خور توجه است.

پژوهش‌های زیادی به منظور بررسی میزان تأثیر شخصیت و خلق بر متغیرهای شناختی‌ای همچون ادراک، توجه، حافظه، یادآوری و... انجام شده است. طبق دیدگاه شناختی، فرایندهای شناختی به صورتی نظام‌مند پردازش، رمزگردانی و تفسیر می‌شوند که این پردازش هیجانی تحت تأثیر عوامل چندی از جمله شخصیت و خلق فرد است و بررسی تأثیر این دو، گامی مهم در روشن شدن ابهامات موجود می‌باشد.

هیجانان، دارای چندین مؤلفه رفتاری، بیانی، ذهنی، فیزیولوژی و شناختی هستند. فرض بر این

است که این مؤلفه‌ها در غالب موارد، به صورت همزمان عمل می‌کنند. همکاری متقابل مؤلفه‌های

---

1. Clark
2. Mc Manus

عاطفی در افراد بهنجار، به بهبود کارکردهای انگیزشی و سازماندهی انطباقی آنها منجر می‌شود. قرن‌ها پژوهشگران فرض کردند که شناخت و هیجان قابل تفکیک هستند. اگر چه شناخت می‌تواند پاسخ‌های هیجانی را راه‌اندازی کند و فرآیندهای هیجانی می‌توانند بر افکار شناختی تأثیر بگذارند، ولی این دو، متمایز و غیرهمپوش هستند. اثرات فرض شده، می‌تواند متقابل باشد. فرآیندهای هیجانی، افکار شناختی فرد را جذب کرده و افراد را مستعد نامعقول بودن می‌کنند. به طور معکوس، گمان می‌رود که افکار عقلانی، فرآیندهای هیجانی را مختصر کند (کنسینگر^۱، ۲۰۰۹).

۲-۱. بیان مسأله

در ارتباط با نقش حالات خلقی و صفات شخصیتی در پردازش اطلاعات، ۳ رویکرد وجود دارد. رویکرد اول (رویکرد سنتی^۲) بیان می‌دارد که حالات خلقی موقت و صفات ثابت هرکدام اثر مستقلی بر پردازش هیجانی دارد. مطالعات در باب این رویکرد، یافته‌های متناقضی بدست داده است.

رویکرد دوم (رویکرد اعتدال‌گرا^۳) ترکیبی از اثرات خلق و صفات بر پردازش شناختی را مدنظر قرار می‌دهد. به عبارت دیگر، این رویکرد بیان می‌دارد که صفات شخصیتی، ارتباط میان حالات خلقی و پردازش هیجانی را تعدیل می‌کند و اینکه در مواجهه با علایم هیجانی، برخی افراد پردازش همخوان با خلق^۴ یا ناهمخوان با خلق^۵ نشان می‌دهند، به صفات شخصیتی آنان بستگی دارد (راستینگ، ۱۹۹۸).

---

1. Kensinger
2. traditional
3. moderation
4. mood congruent
5. mood incongruent

رویکرد سوم (رویکرد واسطه‌ای^۱) بیان می‌دارد که صفات شخصیتی، افراد را برای تجربه حالات خلقی مشخصی آماده می‌سازد که این صفات شخصیتی به طور غیر مستقیم بعداً حالات خلقی و پردازش هیجانی را متأثر می‌سازد (راستینگ^۲، ۱۹۹۸).

بررسی تأثیر خلق بر یادآوری واژه‌های دارای بار هیجانی نشان داده است که حالات خلقی القا شده در فرد، یادآوری هماهنگ با خلق ایجاد می‌کند. برای مثال القای خلق شاد به یادآوری لغات خوشایند بیشتری در مقایسه با القای خلق نگران می‌شود (باور^۳، ۱۹۸۱؛ ناسبی^۴، ۱۹۹۴) و القای خلق خشمگین موجب یادآوری آیتم‌های مرتبط با خشم بیشتری می‌شود (لایرد^۵ و همکاران، ۱۹۸۲، به نقل از راستینگ، ۱۹۹۸). برخی پژوهش‌های دیگر نیز اثرات همخوانی خلق را در پردازش اطلاعات هیجانی نشان داده‌اند (برای مثال، باربر^۶، ۲۰۰۱؛ چپنیک^۷، میراندا و کیلستروم، ۲۰۰۵؛ کورنیو^۸ و فرح^۹، ۲۰۰۷؛ ریمل، گلدین، آیلر، براون، گاتلیب و مک کوئید، ۲۰۰۶؛ لومی^{۱۰} و آیفن^{۱۱}، ۲۰۰۹).

علی‌رغم یافته‌های هماهنگ فوق، پژوهش‌های زیادی این اثر همخوانی خلق را به دست نیآورده‌اند (ناسبی و یاندو^{۱۲}، ۱۹۸۲؛ پارتوت^{۱۳} و سابینی^{۱۴}، ۱۹۹۰؛ گایل^{۱۵}، ۱۹۹۷؛ موریتز^{۱۶}، گلاسر^{۱۷} و براسن^{۱۸}،

-
1. mediation
  2. Rusting
  3. Bower
  4. Nasby
  5. Laierd
  6. Barber
  7. Chepenik
  8. Cornew
  9. Farah
  10. Lumei
  11. Aifen
  12. Yando
  13. Parrot
  14. Sabini
  15. Gayle
  16. Moritz
  17. Gla'scher
  18. Brassens

۲۰۰۵) و حتی یافته‌هایی وجود دارد که خلق مثبت به یادآوری بهتر لغات منفی منجر می‌شود و بالعکس (رینک^۱، گلووالا^۲ و اسکیندر^۳، ۱۹۹۲).

ادبیات نظری و پژوهشی نشان می‌دهد که برخی صفات با پردازش اطلاعات هیجانی مرتبط هستند. گری (۱۹۸۷) و همکارانش مطرح کردند که BIS (سیستم منع رفتاری) و BAS (سیستم فعال سازی رفتاری) با خلق مثبت و منفی و پردازش اطلاعات هیجانی ارتباط دارند. صفات شخصیتی مرتبط با این سیستم‌های مغزی-رفتاری نیز با پردازش انتخابی محرک‌های هیجانی مرتبط می‌باشند. بویژه صفات شخصیتی مرتبط با BIS می‌توانند با سوگیری به سوی پردازش اطلاعات هیجانی منفی یا ناخوشایند مرتبط شوند، در حالی که صفات شخصیتی مرتبط با BAS به طرف پردازش اطلاعات هیجانی مثبت یا خوشایند سوگیری دارند. چند صفت متفاوت اما مرتبط نیز برای BIS و BAS پیشنهاد شده است. برخی محققان پیشنهاد کرده‌اند که این دو را می‌توان با استفاده از نوروتیسیسم و برونگرایی مورد آزمایش قرار داد (برای مثال، گومز و گومز، ۲۰۰۲). داده‌های موجود نشان می‌دهد که نوروتیسیسم به طور مثبتی با پردازش اطلاعات هیجانی ناخوشایند مرتبط است، در حالی که برونگرایی با پردازش اطلاعات هیجانی خوشایند رابطه دارد (راستینگ، ۱۹۹۸). طبق نظر گری (۱۹۸۷) صفات منعکس‌کننده BIS صفات اضطرابی، و صفات انعکاس‌دهنده BAS صفات تکانشگری هستند.

بردلی^۴ و ماگ^۵ (۱۹۹۴) در ارتباط با تأثیر صفات شخصیتی بر یادآوری به این نتیجه رسیدند که افراد افسرده، لغات دارای بار هیجانی منفی را بیشتر به یاد می‌آورند و افراد دارای نمره بالا در

---

1. Rinck
2. Glowala
3. Sckneider
4. Bradley
5. Mogg

نوروتیسیسم نسبت به افراد با نمره پایین‌تر در این شاخص، لغات منفی بیشتری را به یاد می‌آورند (به نقل از راستینگ، ۱۹۹۸).

علی‌رغم یافته‌های همخوان در باب تأثیر صفات شخصیتی، برخی مطالعات به نتایج همخوان دست نیافته‌اند. برخی مطالعات اثر این همخوانی را برای افراد افسرده به دست نیآورده‌اند (برای مثال بردلی و ماگ، ۱۹۹۴) و یا تفاوتی در این زمینه بین افراد افسرده و غیر افسرده نیافته‌اند (هیوز^۱ و همکاران، ۱۹۹۰، به نقل از راستینگ، ۱۹۹۸).

به طور خلاصه هم در زمینه تأثیر خلق بر یادآوری لغات دارای بار هیجانی و هم در زمینه تأثیر صفات شخصیتی بر میزان یادآوری لغات دارای بار هیجانی، نتایج بدست آمده همسو و هماهنگ نیست. راستینگ (۱۹۹۸) در توضیح این عدم همسویی یافته‌ها، در بررسی خود تحت عنوان دیدگاه واسطه‌ای اظهار می‌دارد که با سنجش تأثیر هر دوی صفات شخصیتی و حالات خلقی (به صورت ترکیبی) بر حافظه، می‌توان این عدم همسویی را حل کرد. تعامل اثرات خلق منفی و نوروتیسیسم نشان داده است که افراد با نمرات بالا در نوروتیسیسم نسبت به افراد دارای نمره کم در این مقیاس، صفات منفی بیشتری را به یاد می‌آورند. اما مطالعاتی که اثر شخصیت و خلق را روی پردازش شناختی حافظه بررسی کرده‌اند، کم و اندک‌اند و لذا به پژوهش بیشتری در این زمینه نیاز است.

در نتیجه با توجه به شواهد فوق، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا با بررسی صفات شخصیتی نوروتیسیسم و تکانشگری و آمیزه متعامل این صفات با حالات خلقی شاد و غمگین می‌توان پیش‌بینی همسوتری در زمینه پردازش اطلاعات هیجانی (حافظه) بدست آورد یا خیر.

۳-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش

شواهد نشان می‌دهد که صفات شخصیتی به یادآوری موارد همخوان با آن صفات کمک می‌کند و حالات خلقی به یادآوری موارد همخوان با خلق کمک می‌کند. اما این فرضیات و یافته‌ها به کلی اثبات نگشته‌اند و تناقضاتی در این زمینه وجود دارد؛ به طوری که گاهی صفات شخصیتی و حالات خلقی به یادآوری موارد ناهمخوان با صفات یا خلق انجامیده‌اند. یافته‌های پژوهشی در باب تأثیر جداگانه متغیرهای خلق و صفات شخصیتی بر حافظه و پردازش شناختی با تناقض‌های زیادی روبرو بوده است و در زمینه بررسی تلفیقی این متغیرها نیز ادبیات پژوهشی غنی و کافی وجود ندارد. بنابراین، بررسی تأثیر خلق و شخصیت بر حافظه می‌تواند به گسترش ادبیات در این زمینه و رفع خلأ دانش کمک شایانی نماید.

نظر به اهمیت فرایندهای شناختی و تأثیر آن‌ها بر رفتار انسان و بویژه رفتار نابهنجار، و همچنین نظر به اهمیت این فرایندها در اختلالاتی همچون افسردگی و اضطراب که با سویمندی حافظه همراهند، گسترش مرزهای دانش و تأیید و یا رد نظریات موجود در این باب اهمیت دو چندانی پیدا می‌کند و می‌تواند کمک مؤثری به بسط ادبیات در جهت آسیب‌شناسی روانی و تبیین‌های سبب‌شناسی اختلالات خلقی و اضطرابی باشد.

با توجه به این که اختلالات خلقی و اضطرابی بیش از پیش شیوع پیدا کرده‌اند، مطالعات جهت تبیین‌های سبب‌شناختی و آسیب‌شناختی این اختلالات همچنان ادامه دارد. در دو دهه گذشته درمانگران بالینی در تلاش برای فهم و درمان افسردگی، به طور قابل توجهی به تحقیق در نظریه‌های روانشناسی شناختی، بویژه حافظه پرداخته‌اند (به عنوان مثال، آیزنک، ۱۹۹۱؛ اینگرام، میراند، و سگال، ۱۹۹۸؛ رهم

و ناس، ۱۹۹۰؛ تیزدل، لوید، و هوتون، ۱۹۸۸؛ ویلیامز، واتز، مک لئود، و متیوس، ۱۹۹۷؛ به نقل از باری^۱، ناس^۲ و رهم^۳، ۲۰۰۴).

یکی از مشخصه‌های افسردگی، اختلال در عملکرد حافظه است. برت^۴ و همکارانش (۱۹۹۵) معتقدند که در افسردگی، یادآوری موارد خوشایند و لذت‌بخش کاهش می‌یابد و اطلاعات همخوان با خلق افسرده بیشتر به یاد آورده می‌شوند. این همخوانی خلق می‌تواند نقش مهمی در حافظه افراد در زندگی واقعی ایفا کند (کلارک و تیزدل، ۱۹۸۲). پدیده همخوانی خلق ممکن است با ایجاد چرخه معیوبی که موجب افزایش یادآوری خاطرات منفی و اجتناب از رفتارها و موقعیت‌های بالابرنده خلق می‌گردد، سبب حفظ افسردگی شود (تیزدل، ۱۹۸۳). در نتیجه تحقیق در باب این پدیده، می‌تواند در تعیین مکانیزم‌های مسئول در حفظ افسردگی اهمیت فراوانی داشته باشد.

با توجه به ادبیات حافظه همخوان با خلق و طرحواره‌های منفی می‌توان به این نتیجه رسید که اگر افراد افسرده، همچنان در خلق افسرده باقی بمانند، خلق افسرده آنان موجب می‌شود که خاطرات منفی و غم‌انگیز بیشتری از گذشته خود به یاد بیاورند؛ و طرحواره‌های منفی آنان موجب می‌شود که اطلاعات هماهنگ با طرحواره‌های خود را جذب کنند که این امر به نوبه خود موجب ابقای خلق غمگین آنان می‌شود و این دور ادامه می‌یابد و موجب ابقای افسردگی آنان می‌شود. به عبارت دیگر این رویکردها بر نقش خلق افسرده در سوگیری حافظه و نقش این دو در بقای افسردگی تأکید می‌کنند. بررسی این امر در افراد افسرده کمی با مشکل مواجه است زیرا ممکن است عوامل دیگری در

---

1. Barry
2. Naus
3. Rehm
4. Burt

سوگیری حافظه و تغییر خلق این افراد تأثیر بگذارد. از این رو لازم است تا با مطالعه افراد بهنجار به روشن شدن ادبیات در این زمینه کمک کنیم.

از سوی دیگر، طی دهه‌های اخیر تحقیقات متعددی برای فهم عوامل سبب‌ساز و تداوم‌بخش افسردگی، ویژگی‌های شخصیتی افراد افسرده را مورد بررسی قرار داده‌اند (به عنوان مثال، گروکزا^۱، پرزی بک^۲، اشپیتزناگل^۳، و کلونینگر^۴؛ ۲۰۰۳؛ پیتو-مزا^۵، کازراس^۶، سولر^۷، پویدمونت^۸، پرز^۹، و توروبیا^{۱۰}، ۲۰۰۶).

همچنین در دهه اخیر شاهد تحقیقاتی در باب ارتباط بین ویژگی‌های شخصیت و پردازش محرک-های هیجانی بوده‌ایم (به عنوان مثال، گومز و گومز، ۲۰۰۲). بنابراین به این دلیل که حالات خلقی و صفات شخصیتی هر یک پردازش هیجانی را تحت تأثیر قرار می‌دهند، اثرات ترکیبی آن‌ها می‌تواند ترسیم بهتری از فرایندهای زیربنایی مسئول در پردازش محرک‌های هیجانی در افراد افسرده ارائه بدهد (راستینگ، ۱۹۹۸).

-
1. Gruzca
  2. Przybeck
  3. Spitznagel
  4. Cloninger
  5. Pinto-Meza
  6. Caseras
  7. Soler
  8. Puigdemont
  9. Perez
  10. Torrubia